

ארבע וסודות

שיחת חברים היכרות ראשונית עם ארבעת היסודות

רקע: אחרי שדנו על שני היסודות הראשונים של רוח ומים, יעקב וצבי כעת מוכנים להתחיל לדבר על יסוד האש...

צבי: יעקב, אתה מוכן להתחיל ללמוד על יסוד האש - סוף סוף?

יעקב: בטח! בוא נתחיל. אולי תצייר לי קודם תמונה כללית, ואז נראה עד כמה הבנת...

צבי: בסדר. אז ככה: כבר למדנו שהיסוד הראשון הוא יסוד הרוח, שמספק את הכח הכללי של תנועה ורצון באדם. התנועה הזאת ממשיכה ומתלבשת באחת משתי צורות - או זו של יסוד המים, או זו של יסוד האש. כבר דיברנו על התנועה והרצון של יסוד המים - שהם תנועה ורצון שמושכים את האדם להתחבר לדברים, להתאחד איתם, ולהנות מהם. כשזה מגיע ליסוד האש, הכלל הגדול הוא שאש ומים הם שני הפכים: זו תנועה באדם שגורמת לו להתנתק ממה שמחוצה לו ולהתנגד לסביבה שלו. כשהתנועה הזאת מתגברת, היא יכולה להרחיק לכת עד שהיא תגרום לאדם ממש להילחם נגד הסביבה שלו ולכלות אותה, בדיוק כמו הטבע ההרסני של אש גשמית.

יעקב: זה נשמע כמו כח קצת מסוכן...

צבי: נכון. אש גשמית בהחלט מסוכנת, ובאותה צורה, יסוד האש שבאדם הוא הכי מסוכן מהיסודות שלו. רוב הבעיות וחסרי האיזון הקיצוניים שבמידות באים משימוש לא נכון ביסוד האש. אבל יש גם צד שני למטבע: הרי אף אחד לא יגיד שבגלל שאש

גשמית היא מסוכנת, צריכים לאסור את השימוש בה ולהוציא אותה מחוץ לחוק. אמנם האש מסוכנת, אבל היא גם מאוד עוצמתית והכרחית. רק לעזור לך לצייר את זה, תנסה לכלול את כח החשמל בקטגוריית "אש", ותחשוב כמה אתה מזדקק ליסוד האש הגשמי בחיי היום יום שלך ומה היית יכול לעשות בלעדיו...

יעקב: אני שומע... אבל איך כל זה מגיע לידי ביטוי כשמדובר ביסוד האש של המידות שלנו?

צבי: אז בוא נתחיל קודם עם הצד המסוכן של יסוד האש, שיותר קל לראות. כמו שהזכרת שבוע שעבר, ר' חיים ויטאל כותב בשערי קדושה שיסוד האש אחראי על המידות הרעות של גאווה וכעס. ואכן רואים, שבהשוואה למידות רעות אחרות, המידות הרעות האלו נחשבות הכי מסוכנות...

יעקב: אולי אתה מתכווין לדברי הרמב"ם בהלכות דיעות, שתמיד צריכים לבחור את הדרך הממוצעת בנוגע לכל מידה, חוץ מגאווה וכעס?

צבי: בדיוק. רואים כאן בבירור את ההבדל בין המידות של יסוד האש והמידות האחרות - שהמידות של יסוד האש הן יותר מסוכנות, וצריכים להתרחק מהן יותר.

יעקב: אבל זה נשמע מדברי הרמב"ם שצריכים לעשות יותר מרק להתרחק מהם יותר - הוא אומר שלא להשתמש בהם בכלל! נראה לי שהוא אומר שם שאפילו אם יש לך סיבה מוצדקת לכעוס, שרק תעמיד פנים כאילו אתה

כועס בלי לכעוס באמת בכלל... זה נשמע שהוא אומר לא להשתמש במידות האלו בכלל.

צבי: אתה צודק, אבל הסוגיה הזו היא קצת מורכבת. הנושאי כלים של הרמב"ם כבר עמדו על זה שהרמב"ם בהלכות ההן נראה כסותר את עצמו כמה פעמים בנוגע לנושא אם יש דרך טובה להשתמש במידות הגאווה והכעס או לא...

יעקב: אז מה יוצא, יש או אין?

צבי: דבר ראשון, זה בטוח - גאווה וכעס הם בטח לא מידות רעות בעצם, שהרי אנחנו רואים שהקב"ה בעצמו משתמש במידות האלו. ברור שהבעיה רק מתחילה כשהאדם משתמש במידות אלו כלפי עצמו, במקום להשתמש איתם כלפי ד'. ובמקרה כזה, אם ניקח עכשיו את מידת הכעס, הכלל הוא שהמידה הזו באמת לא יכולה לבוא לידי שימוש חיובי. בקשר למידת הגאווה זו קצת יותר מורכב, אז בוא נשים אותה בצד לרגע...

יעקב: אבל הרי זה מובן מאליו! למה הייתי חושב שכעס אנוכיי יכולה לבוא לידי שימוש חיובי?

צבי: זה לא מובן מאליו כלל - זה מהווה הבדל גדול בין מידת הכעס של יסוד האש, ובוא נגיד מידת התאוה של יסוד המים. עם מידת התאוה, יש לנו כלל שלמרות שתאוה היא מידה רעה, עדיין אפשר להשתמש בה לטוב על ידי המושג "מתוך שלא לשמה בא לשמה". למשל, מישהו יכול לעודד את עצמו שאם הוא יסיים מסכתא, הוא יכין לעצמו סעודת

"שלא לשמה" על מישהו שעשה משהו לא בסדר, בתקווה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אם מה שמפריע לך זה שהאדם הזה דרך לך על היבלות, זה כעס רע, ואי אפשר להכשיר אותו רק בגלל שהאדם באמת עשה משהו לא בסדר ו"מגיע לו" שיכעסו עליו לשם שמים.

יעקב: אבל מה אם אתה באמת נסער רק בגלל שהוא עשה משהו לא בסדר, לשם שמים...?

צבי: כאן יש מושג שנקרא קנאות לשם שמים. זה כעס שדומה למידת הכעס של הקב"ה, ואי אפשר להגיד שאין מקום לכעס כזה. כמוכן, אנחנו צריכים ללמוד בדיוק מתי זה המקום הנכון לקנאות כזאת, כי גם היא צריכה גבול. אבל בנוגע לשאלה ששאלנו אם הכעס יכולה לבוא לידי שימוש בצורה חיובית או לא, נראה שהתשובה הכללית היא שכאשר משתמשים בה לשם שמים, היא טובה, אבל כאשר משתמשים בה שלא לשם שמים, אי אפשר להכשיר אותה על ידי "מתוך שלא לשמה בא לשמה".

יעקב: מאוד מעניין... ובהחלט הגיוני. יש וורת ידוע על המשנה של "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים", שכאשר יש מחלוקת וכל צד ממציא הסבר למה זה מחלוקת לשם שמים, אז אפשר להיות בטוח שהם אף פעם לא יפסיקו לריב... זה כמו שאמרת, שלא מספיק שיהיה לך תירוץ למה המחלוקת היא לשם שמים - זה צריך להיות המניע מאחורי המחלוקת מלכתחילה.

צבי: בדיוק. ככלל, יסוד האש כמעט תמיד תולה את עצמו על חשבונות של "לשם שמים": האדם אומר לעצמו שהוא רב למען האמת, או למען הצדק, או למען כבוד שמים... אבל לעתים קרובות, זה באמת הכבוד או הרצון הפרטי שלו שמניע אותו. ובדרך כלל, יש דרך קלה להבחין - צריכים רק להסתכל ולבדוק אם האדם מותח ביקורת על עצמו באותו מידה כמו שהוא עושה על אחרים. אם הוא באמת כזה תובעני מעצמו כשזה מגיע לחולשות שלו, אז יתכן שגם כלפי אחרים הוא באמת

הכללים כדי שהוא יקבל את הממתק שלו בסוף, אז לא השגת כלום... רק הפכת את לימוד התורה, מלהיות משהו טוב ומהנה מצד עצמו, למשהו חסר טעם, שכדי לאלץ את הילד לעשות את זה, חייבים להביא לו ממתק... אבל כמוכן, כל מקרה צריכים לדון עליה לעצמה...

יעקב: הבנתי. ומוכן מאליי שזה נכון גם לגבי הלימוד ככולל והמילגה...

סיכומים שיחת חברים

יסוד האש - כח להתנתק מהסביבה ולהתנגד לה.

בצד השלילי/המסוכן - לחימה בסביבה והריסת הסביבה.

♦ "מתוך שלא לשמה בא לשמה" - רק אם המטרה היא לשמה וה"שלא לשמה"

♦ שם רק לעודד ולעזור להגיע למטרה של "לשמה".

♦ מידת הכעס של יסוד האש - רק אפשר להשתמש בה לשם שמים. אם זה

♦ לא לשם שמים, צריכים רק כעס חיצוני בלי להתערב רגשית.

בצד החיובי/המרוסן - הכח להתאמץ - להתגבר מול התנגדות

צבי: כמוכן...

יעקב: בכל אופן, איך כל זה קשור לנושא שלנו של יסוד האש?

צבי: כי כאן יש הבדל גדול בין מידת הכעס של יסוד האש למידות של יסוד המים. כשזה מגיע לתאווה, אפשר להגיד שאם משתמשים בה רק כאמצעי כדי שיגיע לדבר שבקדושה, והאדם בסוף יינה מהדבר שבקדושה, אז התאווה תישאר טפלה לדבר שבקדושה ולא תמשוך את האדם למטה. אולם, כשזה מגיע למידת הכעס, הכלל הזה לא שייך. אדם לא יכול להגיד שהוא יכעס

סיום טעימה. למרות שמה שמדברן אותו ללמוד עכשיו זו באמת התאווה שלו לאוכל בסיום, מ"מ, היות שהתאווה הזאת עוזרת לו לעשות את מה שהוא צריך לעשות, אפשר להפעיל את הכלל של "מתוך שלא לשמה בא לשמה".

ואגב, חשוב לציין שצריכים להיזהר עם הכלל הזה. לפעמים מה שקורה זה שככל שהזמן עובר, האדם רק נכנס יותר ויותר עמוק לתוך ה"שלא לשמה" במקום להיגמל ממנו לאט לאט...

יעקב: ואיך נוהרים שזה לא יקרה? ובכלל, הרי תז"ל לכאורה מבטיחים שזה לא יקרה כשהם אומרים ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה"?

צבי: בכדי שהכלל ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה" יוכל לעבוד, האדם צריך להבחין בבירור בין המטרה שלו והתמריץ שלו. המטרה של אדם זה מה שהוא החליט שהוא רוצה להשיג בעצם, אפילו אם לא היו שום תמריצים. כשאדם מתחיל ללמוד, ההחלטה שלו ללמוד צריכה לנבוע מרצון לגלות את חלקו הפרטי בתורה, ולא מרצון של תאווה לזכות בסעודה טעימה. אחרי שהוא כבר קיבל את ההחלטה הנכונה, במידה והוא מרגיש שחסרה לו המוטיבציה והאנרגיה כדי לבצע את רצונו, הוא יכול להוסיף תמריץ נוסף של "שלא לשמה" כדי לעזור לעצמו. הבעיה מתחילה כשהתמריץ של "שלא לשמה" הוא יותר מדי חזק, והוא מתחיל להשתלט ולהיפך למטרה שלו לכתחילה...

יעקב: אז כשהבן שלך מתחנך שתיקח אותו לאבות ובנים, וכולנו יודעים שכל מה שמעניין אותו זה הממתק בסוף... יש בעיה לקחת אותו לקבל את הממתק?

צבי: זה תלוי - אם הממתק זה מה שמעורר אותו ללכת, אבל כשהוא מגיע, הוא באמת לומד, והלימוד הוא ברמה שלו ונותן לו הנאה והרגשה טובה, אז אין בהכרח בעיה. אבל אם הוא כל הזמן רק מנסה לשמור על

אבל אתה החלטת שאתה תקום, אז תקום למרות העייפות. זה דורש מאמץ, והכח הזה להתאמץ מגיע מיסוד האש.

יעקב: אם ככה, אז יסוד האש בא לידי שימוש הרבה יותר ממה שחשבת... ופתאום אני תופס שזה בעצם מה שרצית להגיד בכל השיחה הזאת...

צבי: 100%. ארבעת היסודות הם אבני היסוד הכי בסיסיים של הבריאה, ומהם בנויים כל מצבי החיים. למשל, כשמדובר בעבודה קשה ומאמץ: לכל דבר בחיים יש שני צדדים - צד מהנה וצד מאתגר. אפילו החלקים הכי מהנים בחיים באים עם אתגרים, ואפילו החלקים הכי מאתגרים בחיים באים עם איזה צד טוב. בשפת ארבעת היסודות, הצד המהנה של משהו מייצר חיבור רגשי על ידי יסוד המים, והצד המאתגר של משהו מעורר את יסוד האש, שיכול לתת לאדם את הכח להתגבר על הקשיים האלו.

יעקב: נו, נראה לי שזה מה שקורה עם כל יסוד - בהתחלה הם נשמעים מופשטים, אבל ככל שאנחנו ממשיכים, פתאום רואים איך שהם נוגעים בכל נקודה בחיים!

צבי: אני רואה שאתה תופס את המושגים האלו מהר מאוד! לרוב בני האדם, זה תהליך שלוקח זמן - הם צריכים לעכל ולהפנים את החומר לאט לאט, עד שהם יכולים להתחיל לזהות איפה הם רואים כל יסוד בחיים היומיומיים שלהם. בכל אופן, אולי נפסיק כאן, ואני כבר מחכה להמשיך עם יסוד האש אם ירצה ד' שבוע הבא...

יעקב: גם אני...

צבי: בדיוק - כאילו שבעולם מושלם, איפה שאין שום דבר שצריך להיחרס, לא היינו זקוקים לאש בכלל. אבל האמת היא שיש ליסוד האש מקום נכבד ביותר בחיים חוץ

מקורות ומקבילות שיחת חברים

דברי השערי קדושה - חלק א' שער ב'.

דברי הרמב"ם בהלכות דיעות - פרק ב' הלכה ג', ושם פרק א' הלכות א', ד', וה', ופ"ב הלכה ב', וע"ש בלחם משנה.

שאין אומרים מתוך שלא לשמה בא לשמה כלפי יסוד האש - תוס' פסחים נ: ד"ה וכאן.

שיתכן שמתוך תאוה שלא לשמה יבוא לתאוה לשמה - אבן שלמה ד' ספר דע את ילדיך חלק "דע את תלמידך" פרק ב', דע את עצמך חלק ג' פ"ח.

שיסוד האש תמיד תולה את עצמו ב"לשם שמים" - תיקון כח הכעס פי"ב.

התיאור הכללי של יסוד האש - ספר דע את נפשך פרק ב', תיקון כח הכעס פרק ט'.

מהריסט דברים לא טובים. כמו שאמרנו, בכמעט כל תחום בחיים אנחנו מנצלים איזושהו סוג של אש, בכדי לספק את האנרגיה להפעיל כל מערכת של עשייה. וזה בדיוק אותו דבר עם יסוד האש שבאדם: כהגדרה קצרה ויסודית מאוד, יסוד האש באדם זה מה שנותן לו את הכח לעשות כל דבר שדורש מאמץ ויגיעה.

יעקב: למה זה ככה?

צבי: כי כמו שהזכרנו, יסוד האש זה מה שנותן לאדם את הכח להתנגד ולהתגבר נגד הסביבה שלו, וההגדרה של מאמץ זה בדיוק זה - להתגבר על כח מבחוץ שמתנגד. זה לא צריך להיות מלחמה עם אחרים - אפילו פשוט לקום בבוקר כשאתה עייף זה להתגבר נגד התנגדות - הגוף שלך עייף,

מקנא למען האמת. וגם זה צריך גבול, כמו שהזכרתי, אבל לפחות יתכן שיש כאן נקודת התחלה טובה. אבל, אם כשזה מגיע לחולשות שלו הוא לא כל כך מתרגז, וכל הקנאות שלו מוסבת רק כלפי אחרים, אז כנראה שמעורבים גורמים אחרים כאן בתוך הכעס...

יעקב: אבל למעשה, מה אם מישהו עושה עוולה למישהו אחר, ואין אף אחד שמספיק אכפת לו לשם שמים כדי להגן על הנרדף? אם יש מלחמה שמישהו צריך לבצע, אז שאני לא אעשה את זה רק בגלל שזה לא יהיה לשם שמים?

צבי: כאן מגיע הכלל של הרמב"ם - אתה חייב לפעול עם כעס הפנים בלי כעס הלב. אתה צריך להחליט ברוגע ובהגיון איך צריכים לטפל במצב, ואתה צריך לעשות את כל מה שנדרש על פי תורה כדי לבצע את כל חומר הדין. אולם, אתה צריך להיזהר לא להתערב רגשית ולעורר את המידות של יסוד האש, כי מה שמניע אותך זה לא המידה האמיתית של קנאות לשם שמים.

יעקב: אני שומע... זה נשמע הגיוני.

צבי: אז לסכם, דיברנו עד הצד ההרסני של יסוד האש, כח שגורם מחלוקת וכעס, והסברנו שזה רק כח חיובי כשבאמת משתמשים בו לשם שמים, למשל להעמיד את האמת או את כבוד שמים, או להציל עשוק מיד עושו. אולם חשוב לזכור שזה רק צד אחד של יסוד האש, וזה לא הכח היחיד של יסוד האש. הרי לא כל אש היא הרסנית - כמו שאמרתי מקודם, אפשר לנצל אש וחשמל לבישול, לתאורה, ולהספקת אנרגיה לתדלק כמעט כל דבר שצריכים לעשות.

יעקב: אני מצייר את זה כאילו היינו אומרים שהתועלת שיש מאש גשמית זה שאפשר לשרוף על ידיה זבל. נכון ששריפת זבל זה אחד מהשימושים הטובים באש, אבל להגיד משפט כזה זה נותן את הרושם שכל מה שאש יכולה לעשות זה להרוס, רק שלפעמים היא הורסת דברים שצריכים להיחרס...

ארבעת היסודות בלשון רבותינו

[מבאר איך שכל פרט קטן שבכריאה ובאדם מושרש בשינוי התמזגות ארבעת היסודות. כמו כן, מבדיל בין ג' יסודות הראשונים הפועלים, מול יסוד העפר המתפעל מהם.]

כידוע דשרשין הקדמאין דכלא הוא שרש **הד' יסודות, אש רוח מים עפר**, ועיקר הפועלים הם הג' יסודות, אש מים רוח, נקראים בספר יצירה פ"ג מ"ג ג' אמות א' מ' ש', שהם אמות דכלא, ופעלתם של אלו הג' הוא על ידי יסוד העפר, שהוא מתפעל ומקבל מהם, והם ג' אותיות יק"ו של השם ברוך הוא, וה' אחרונה כפולה... וכל שנוי טבעי כל הנמצאין שבעולם מתהום ארעא עד שמי רום, הכל הוא משנוי התמזגות הד' יסודין שהן השרשין קדמאין, והתמזגותם הן פנימיות נפש כל דבר. ומאיכות התמזגותם בפנימיותם נמשך הבדלי הפרטים רבים בכל דבר, בתמונת ממשו וגוון מראיתו בדוממים, וכן שנוי הצמחים בטעמים ותמונתם וגוונם, וכן שנוי טבעי כל הבעלי חיים תמונת איבריהם מראיתם וצורתם ופעולתם משתנות לפי התמזגות נפשם ודמם מד' מרות דאינון הד' יסודין... גם כל כחות האדם בטבעו ונטיית שכלו ונטיית רצונו משתנים לפי השתנות מזג ד' שרשין דיליה, וכמבואר ברעיא מהימנא פנחס רל"ד ע"ב... (מדברי הגהת המהרי"ץ ריש נפש החיים שער א' פרק א').

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח השנאה

מים שברוח שבאש

הקלקול

מים - חיות ותענוג. רוח - תנועה. אש - שנאה. והשנאה מולידה תענוג וחיות מתנועת תחרות. ופעמים להיפוך, מתוך תחרות נולדת שנאה, כמ"ש השל"ה (שער האותיות, אות ב, בריות, אות ד) וז"ל: "שהאדם שונא לחבירו מפני קנאה או תחרות, עכ"ל, עיי"ש. וזהו מ"ש "אומן שונא בני אומנתו", ודרכו להתחרות בו.

וגדרה של תחרות, ביאר בקרבן העדה (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"א) וז"ל, תחרות - קנאה ומריבה, שכל אחת אמרה אני אעמוד "בראש", עכ"ל. וזהו מ"ש (ברכות יז.) "העוה"ב אין בו וכו' לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן". והיינו שכל אחד יש לו עטרת בראשו שלו, ואינו תובע להיות ראש לאחרים, ודו"ק.

ולפי"ז גדר התחרות, שאם אני ראשון הוא שני, ואם הוא ראשון אני שני, וזהו שורש השנאה, שנאה - שני. השנאה תובעת שאני לא יהא שני, אלא שחבירי יהא שני, ודו"ק. ובפרקי דרבי אליעזר (וינציה כ"ו) איתא, "ויעש את שני המאורות וגו', נכנס תחרות

ביניהם, זה אומר לזה אני גדול ממך וזה אומר אני גדול ממך". והבן שעצם התחרות יכולה לתבוע שאהיה אני 'ראשון', או שאהיה אני 'גדול' יותר, אבל שנאה הבאה מן התחרות תובעת שאני לא יהא שני אלא שחבירי יהא שני, שני - שנאה, כנ"ל. ואם וכאשר הפסיד התחרות ונעשה הוא עצמו שני, נעשה שונא לחבירו יותר ויותר.

התיקון

הוזכר לעיל שעולם הבא אין בו קנאה ושנאה ותחרות, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה. והיינו, כי כל אחד מחובר לבורא ית"ש מחלקו לפי שורש נשמתו, וז"ש ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, והיינו שעטרה שבראשם קושרתם לשורשם בשכינה, ולכך נהנים מזיו השכינה.

תפיסה זו סותרת את כל מהותה של התחרות. כי כל תחרות סודה ששנים מתנועעים באותו מהלך להגיע למקום אחד, אולם התפיסה האמיתית היא שלכל אחד עולם עצמו, חובתו בעולמו, ולכך כיון שיש לכל אחד עולם לעצמו לא שייך כלל וכלל תחרות, וכשאין תחרות, נעקרת שנאה זו.

בלבני - זינוי הרבים

קודם כל נסביר קצת את מהות המידה ומאיזה יסוד היא נובעת, אז נביא כמה מקורות בתורה ובדברי חז"ל שדנו אודות סוגיה זו, אשר מתוכם נוכל ללמוד מהו האופן הנכון להשתמש במידה הזו.

מהות המידה: מידת הבזיון היא הכח בנפש לבזות ולהשפיל דברים, להחשיבם כחסרי-ערך. שורש המידה הוא מכח הכ"ליון של יסוד האש, שאחת מהדרכים בה הוא מכלה דברים היא ע"י שהוא מבזה אותם ומשפיל את ערכם.

מידת הבזיון בתורה ובדברי חז"ל: א. אין דבר שהוא מבזה בעצם - "הוא היה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום" (אבות פ"ד מ"ג). והיינו כי כל דבר שהוא נמצא במקומו יש לו ערך, שהרי בראו הקב"ה לתכלית, והבזיון של כל דבר הוא רק כאשר איננו נמצא במקומו. (זה מקביל ליסוד הרוח שממנו שורש מציאותו של כל דבר בכריאה).

ב. תוקף המידות של יסוד המים מביאים לידי בזיון - האהבה: "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו" (שיר השירים ח, ז). התאווה: "ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים פסול לעדות." (קידושין מ:).

ג. בזיון גורם לאדם לא להיזהר לשמור על מה שיש לו - כן מצינו כלפי הלכות שומרים) ב"ק סב. ("אמר רבא, הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא... פשעה בו, משלמת של כסף, דאמרה ליה נטירתא דכספא קבילי עלי נטירתא דדהבא לא קבילי עלי", שהאדם נזהר לשמור את הדבר רק כפי כמה שהוא מחשיב אותו. ומצינו לאידך גיסא כלפי עבודת השם, שככל שהאדם יותר מעריך את גדולתו וחשיבות עבודתו, כן הוא יותר יתאמץ להתמסר אליה בשמחה, וכמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה לד, ח), "אמר ר' יצחק, למדתך תורה דרך ארץ שכשיהא אדם עושה מצוה יהא עושה אותה בלב שמח, שאלו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו (בראשית לו) וישמע ראובן ויצילהו מידם היה טוענו ומוליכו אצל אביו, ואלו היה יודע בועז שהקדוש ברוך הוא מכתוב עליו ויצבט

לה קלי עגלים פטומים היה מאכילה. ר' כהן ורבי יהושע ברבי סימון בשם ר' לוי אמרו, לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו אדם עושה מצוה מי כותבה? אליהו ומלך המשיח, והקב"ה חותם על ידיהם, כהווא דכתיב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב וגו'". הרי שההכרה שכל מעשיו הטובים הם חשובים להיכתב כ"כתבי הקודש" לפני הקב"ה מביא אותנו נו להתמסר אליהם בשמחה. והיפוכו במי שמבזה את עצמו ואת מעשיו בעיניו ומסתכל רק על הצד השלילי, שקשה לו מאוד לשמוח במעשיו.

ד. הבז לסכנה עלול ליפול בה - כתוב (משלי יג, יג) "בו לדבר יחבל בו", ופירש הרלב"ג: "בו לדבר. מי שהוא בז לדבר רע שהוא נכון לבא עליו ולא ישתדל לקחת עצה עליו, הנה ישתדל ויחבל בעבורו, ולזה אין ראוי לאדם שיקל בשום דבר ויתעצל מפני זה לקחת עצה עליו." והיינו שמי שהוא בז לסכנה העומדת מולו, זה גורם שאיננו נזהר ממנו והוא יוכל ליפול בה. ועל דרך זה מצינו בחז"ל שלא להיות בז לכוחו של היצה"ר: "רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה. יומא חד, אידמי ליה שטן כאיתתא בהך גיסא דנהרא, לא הוה מברא, נקט מצרא וקא עבר. כי מטא פלגא מצרא שבקיה, אמר אי לאו דקא מכרזי ברקיעא הזהירו בר' מאיר ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי. ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה, יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא, נקטיה לדיקלא וקסליק ואזיל. כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה, אמר אי לאו דמכרזי ברקיעא הזהירו ברבי עקיבא ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי." (קידושין פא).

ה. הבז לדבר רוחני מכלה אותו - במד"ריגה רוחנית, הכבוד של כל דבר מגיע מעצם מציאותו, שככל שהדבר קיים יש לו כבוד, וככל שהדבר בזוי היינו שאין לו שום מציאות פנימית. ולכן "המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב" (ב"מ נט.). והוא אביוריהו דשפיכת דמים, כדברי רבינו יונה הידועים ע"פ הגמ' שם) נח: ("תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חוורא". ועומק הדבר הוא כי מבחינה פנימית, המבזה את חבירו שולל את כל מציאותו של חבירו. ומאותו טעם התורה מדיגשה

"ויבז עשו את הבכורה", כי זהו השורש למה הוא איבד את הבכורה בעצם, כיון שבזה הראה שהבי-כורה איננו כלום בעיניו. ולכן השורש של כל אלו הנמנים בריש פרק חלק שאין להם חלק לעוה"ב הוא בגלל "כי דבר ה' בזה", כי אחרי שהם מבזים את עולם הנצח, זה מגלה שעולם הנצח אינו באמת קיים בעיניהם. ולכן כתב הבית יוסף (יו"ד ריש סימן רמו) "העוסק בתורה, קודם שיעסוק, יכול להתנות שיעסוק חבירו בסחורה ויטול חלק מלי-מודו, כמו יששכר וזבולן. אבל אחר שעסק כבר ונותן לו חלק בשביל ממון אינו כלום, כדכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו וגו', וזה ענין הלל ושבנא כדאיתא בפרק היה נוטל, ומסתברא שהעוסק אבד, שכבר ביטל חלקו", והיינו שמי שמוכר חלקו בעולם הבא מאבד אותו אף שהמכירה אינה כלום, כי עצם הנסיון למכור עוה"ב בעד כסף הוא בזיון, וכנ"ל. (ועיין עוד בכל זה בספר עלי שור ח"א שער ב' פרק כ"ד).

ה. בז לגופו כחלק ממידת השפלות - עיין בספר תניא (פרק כט) שהאריך מאוד בעבודת ה"בזיון" כלפי הגוף כדי לגלות את כח הנשמה, ונעתיק מקצת לשונו: "אך עוד אחת צריך לשית עצות בנפשו' הבינונים, אשר לפעמים ועתים רבים יש להם טמטום הלב שנעשה כאבן ולא יכול לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה, וגם לפעמים לא יוכל להלחם עם היצר לקדש עצמו במותר לו מפני כבודו שבלבו, וזאת היא עצה היעוצה בזהר הקדוש... גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה... ולזאת צריך לבטשה ולהשפילה לעפר, דהיינו לקבוע עתים להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס, ככתוב ולב נשבר, רוח נשברה... שהיא היא האדם עצמו בבינונים... והנה כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים להיות לבו נשבר בקרבו ונבזה בעיניו נמאס... הרי בזה ממאס ומ"בזה הס"א ומשפילה לעפר, ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית לה-חשיך אורה." וודאי שהעבודה הזו צריכה להיות בגבול הנכון, דהיינו שהיא תעזור לו לגלות את הנשמה ולחיות איתה באופן יציב, ולא שיפול בחזרה לגופו המדוכה ויישקע בעצבות וייאוש.

שיש בתוכו. באיזה יסוד הוא, איזו מידה רעה, ומה החלק של אותה מידה רעה שבו שהוא צריך לתקן. על אף שאדם יכול להגדיר בכללות, אני עצב, אני עצל, אני בעל תאוה, אני דובר דברים בטלים, אני גאוותן, אני כעסן - וכל ההגדרות האלה כולן נכונות, אבל כל סוגיא מורכבת מחלקיה, וכל עוד שלא בירר את חלקיה, הרי שהוא לא יכול לעבוד בכירור על אותה נקודה.

אנו רואים שיש בני אדם שניסו לעבוד שנים! על נקודה אחת מסויימת! ובעומק, הם לא מרגישים כמעט שזה ז. הם אומרים את המשפט ש- כשהוא עבד על זה, באותו זמן היה לו רוממות, אבל אחרי שהוא עזב את זה, כעורבא פרה, כמעט הוא לא מרגיש שום התעלות. כל זה מחמת שהוא מעולם לא עבד בדיוק על הנקודה שהוא צריך, ולכן התאמת העבודה לא היתה מדוייקת למה שהוא צריך.

אחרי השלב שברור לאדם מהי הנקודה שהוא צריך לתקן, כאן מגיע השלב, שהוא צריך לברר איזו צורת עבודה צריך לבנות לאותה נקודה על מנת לתקנה ולאזנה.

[המשך בס"ד בשבוע הבא]

אחת שורשית שבה עיקר המידה הרעה. מידה אחת, שנמצאת ביסוד אחד, שהוא צריך לברר מהו היסוד, ולאחר מכן מהי המידה, כי כל יסוד מורכב יותר ממידה אחת. לכל אחד מאיתנו יש את כל ארבעת היסודות לצד הטוב, ויש את כל ארבעת היסודות בצד הרע. יש לו את כל המידות הרעות שבעולם, את כל המידות הרעות שבעולם, כלשון ר' ירוחם הידוע שהאדם "כגן חיות שלם", שכל מרעין בישין - עקרבים, נחשים, ושאר מזיקין - ישנם בו. אבל יש לו כח אחד, יסוד אחד, ובתוכו מידה אחת, שזוהי עיקרה.

אדם שלא עמל לברר את הדקויות של הדברים, אז ראשית כל, אם הוא בכלל לא מברר את הדקויות כלל, הוא אפילו לא יודע מהי המידה הרעה שלו, הוא לא יודע את מה הוא צריך לתקן. אבל אפילו אם הוא מברר את המידה הרעה שלו, המידה הרעה מורכבת מהרבה מאוד חלקים. אז יתכן שהוא עובד על חלק אחד, ובעצם עיקר כח המידה הרעה שלו באותה מידה הוא מזוית לגמרי שונה. לפעמים לא רק שאינו מתקן, אלא הוא מקלקל, כי הוא מערבב את הסוגיות!

לכן, עומק העבודה לא יתכן אם אין לאדם בהירות בכל חלקי המידה הרעה

[עד עכשיו נתבאר בדברי מורינו הרב ג' השלבים היסודיים בכניסה ללימוד ארבעת היסודות של המידות: א. כניסה למהלך המחשבה העיונית שבדברים, ב. לימוד היקפי של הדברים לאורכם ולרחבם ולעומקם, ג. ההגעה לשלב שבו הלב מרגיש את הדקויות הנלמדות, ואז השכל והלב חוזרים כסדר ומתחדים אחד את השני. בקטע הבא, חוזר הרב להסביר ביתר הרחבה את הצורך בלימוד היקפי של כל הסוגיות]:

להבין את הצורך בידיעת כל פרטי הסוגיה: יש בזה שתי סוגיות. את הסוגיא הראשונה הזכרנו עכשיו, מדוע יש צורך לדעת את כל הפרטים: מי שרוצה לעבוד על כללות, לא צריך לברר את כל הפרטים, אבל מי שמבין שכל הפנימיות גנוזה ב"גן עדן", בעדינות של הדברים, אז הוא מוכרח להקיף את הסוגיא בכלליה ופרטותיה ופרטי פרטותיה, עד נקודת הדקות שבדבר. כי כל סוד העבודה הפנימית הוא להגיע ליותר עדינות, וליותר עדינות, וליותר עדינות! על זה בנויים מהלכי העבודה הפנימיים!

אבל ביתר הרחבה: כוחות נפשו של האדם, כל אחד ואחד מאיתנו כשהקב"ה ברא אותו, אז הוא ברא אותו עם ארבעה יסודות, ולכל אחד מאיתנו יש את כל המידות הרעות. יש לו מידה

צורת אדם

יום שני יג' אלול תשפ"ד
רח' הרב בלוי 33 ירושלים

20:30

בנושא מצח

מדור תיקון המידות

והוא נוטש את שתיהן לגמרי, ומאמץ את הדרך החדשה, וחוזר חלילה...

ג. יתכן שיש לאדם זה טבע של "פוסחים על שני הסעיפים", של "אחוז מזה, ומזה אל תנח ידך". זה נובע מיסוד הרוח שנושבת לכל הכיוונים כל הזמן. לכן, פעם אחת הוא יתלהב מדרך אחת, אבל כשהוא מתחיל להרגיש שהוא נצמד ומשתקע מדי בדרך ההיא, הוא יחליף לדרך אחרת, וכן הלאה שוב ושוב.

אבל השורה התחתונה היא שאף אחת מכל הדרכים האלו לא תוביל להצלחה אם אינן מאוזנות. כדי להצליח באמת ולהשיג משהו בחיים, אדם צריך לבנות את עצמו עם יסוד העפר, כדרך כל בנייה בגשמיות - שלב אחר שלב, בעקביות, וביציבות.

דרך אחד לעורר את הכח הזה של יציבות הוא על ידי שימוש בכח נוסף של יסוד העפר - כח הדיוק. האדם יחזור בדעתו על כל הדרכים שהוא פעם התחבר אליהן, וינסה לדייק ולמצוא מהו הנקודה המדוייקת בכל דרך שהביאה לו תועלת. כך הוא יכול להגיע לאיזון הנכון ולדרך המדוייקת שהוא צריך, וככל שהדרך שלו תהיה יותר מדוייקת לפי טבעו, כך הוא יוכל יותר בנקל להיצמד אליה בעקביות וביציבות, בסייעתא דשמיא!

שלו ויחפש משהו אחר. [לעומת כך, מי שממשיך בדרכו לשם האמת גם כאשר התענוג פגה, בסוף כעבור תקופה ירגיש בהתחדשות התענוג, דוגמת הלבנה שמתקטנת ושוב גודלת בחזרה, ואכמ"ל].

ב. יתכן שכח ההתעוררות וההתפעלות של האדם מכח יסוד האש הוא בלתי מאוזן. יסוד האש מייצר מבט של "שחור-לבן", "או הכל או כלום", בדיוק כמו אש שהופך את הכל או לאנרגיה או לאפר. זה הטבע של התפעלות: כשאדם עם כח בלתי מבוקר של התפעלות מתפעל מדרך ששונה מדרכו הקודמת, ההתפעלות הרגשית גורמת לו להיסחף לגמרי אחר הדרך החדשה, ולנטוש את הדרך הקודמת שלו לגמרי. מיד הוא מחליט שכל מה שהיה לו לפני זה לא שווה כלום, ועכשיו תתחיל תקופת העלייה האמיתית בחיים שלו. אבל הבעיה היא שההתפעלות הזאת לא מבוקרת על ידי השכל שלו, ואמנם כי יכול להיות נקודה של אמת בדרך החדשה שלו, אבל ככל הנראה, היה גם הרבה אמת בדרך הקודמת שלו. אבל במקום לנסות למצוא את האיזון הנכון בין השתיים, הוא עוזב את הדרך הישנה לגמרי, ומאמץ את הדרך החדשה עד הסוף. וממילא, כעבור תקופה קצרה, הוא מגלה את המציאות שגם הדרך החדשה שלו לא מושלמת. וזה גורם שכאשר הוא רואה משהו חדש, ששונה משתי הטעויות הקודמות שלו, הוא בטוח שכאן הגיע סוף סוף הפיתרון,

יש לי בעיה כזאת שקשה לי להיצמד למשהו הרבה זמן. בעבודת ד', למשל, מה שקורה זה שאני מתלהב מספר של מחבר מסויים, ומשך כמה שבועות, אני מתחבר לדרך שלו. משך תקופה זו אני לומד הרבה מהספרים שלו, עובד על עצמי על פי הדרך שלו, ואני מפיק הרבה תועלת ממנה. אולם, אחרי כמה שבועות הרושם מתחילה לפוג, ואז אני נמשך אחר מחבר אחר ודרך אחרת, והתהליך חוזר על עצמו. איך אפשר להבין את התופעה הזו לפי שיטת ארבעת היסודות?

תשובה: מהמבט של ארבעת היסודות, התופעה הזו של החלפה כסדר של דרך העבודה יכולה לנבוע מכמה מהיסודות, וזה תלוי בצורה המדוייקת בה היא מתרחשת, אך השורש הכללי של הפיתרון בדרך כלל זהה - לאזן את הכח שגורם את התופעה על ידי מידת היציבות של יסוד העפר.

הנה כמה סיבות למה אדם תמיד יחליף את הדרך שלו:

א. החיבור שלו לדרך הלימוד והעבודה הוא בעיקר דרך התענוג שהוא הפיק ממנו, מיסוד המים. לכן, בגלל שטבע התענוג הוא שככל שאדם מתרגל למשהו, רמת ההנאה שהוא מקבל ממנו מתחילה לרדת, זה יכול לגרום שמשוהו שמחובר לדרכו רק ע"י התענוג, יאבד עניין בדרך

בלבביפדיה עבודת ה'

יום שלישי ר"ח ל' אב -

ליל ר"ח א' אלול

רח' הרב בלוי 33 ירושלים

20:30

בנושא בנימין

